

“Han kun int spela sôm I sang”: en empirisk undersökning av intonation i ett urval svenska arkivinspelningar med folklig vissång.

Projektet syftade till att inom Bernadotteprogrammets interdisciplinära sammanhang vidareutveckla en teori som jag lagt fram i min doktorsavhandling *Tuning the Human Voice: A New Model of Tonality Based on the Voices of Northern Singers, Past and Present* (Jonzon 2023), framlagd vid the Elphinstone Institute, the University of Aberdeen, Skottland. Där utvecklade jag en ny metodologi för studier av tonalitet hos oackompanjerade soloutövare av folklig vissång. Arbetet utmynnade i en teori om tonalitet som ett flerdimensionellt dynamiskt kontinuum, manifesterat i intonationsmönster vilka saknar *a priori*-regler, i vilket successiva intervall, skapade av människokroppen i en kommunikativ kontext, är viktigare än tonplatser. Annorlunda uttryckt satte jag fokus på att rösten faktiskt inte har några tonsteg. Utifrån ambitionen att utforska intonation från ett tyst kroppsligt utövarperspektiv utvecklade jag en multimodal forskningsmetod, samt den deskriptiva Multimodala Modellen.

Modellen är innovativ på tre vis; det deskriptiva tillvägagångssättet som kan hantera alla slags intonationsmönster, fokuset på intonationstillblivelsen istället för abstrakta skalor/modus, och betoningen på fraser istället för toner. I korsningen mellan röst- och akustikforskning, musiketnologi, analytisk musikvetenskap, och folkloristik undersöker jag intonationen hos ett urval arkivinspelningar med folklig vissång. Inom röstforskning och musikakustik kopplas intonation till fysiologi och sångteknik. Via fenomenologin knyts intonation till sångarens kroppsliga upplevelser av att sjunga. Genom musiketnologin ligger fokus på musiken som den praktiseras, memoreras och upplevs, i ett socialt sammanhang. Intonation behandlas som en integrerad aspekt av sång betraktat som ett vardagsuttryck inom den vidare kontexten av etnologi och folkloristik. I relation till detta abstraherar och mäter jag aspekter av intonation och klang, via analytisk musikvetenskap. Inom detta interdisciplinära fält fokuserar jag särskilt på hur intonation kan förstås för sångaren själv, ur ett produktionsperspektiv, deskriptivt och utan värdering.

Min resa fram till denna modell har varit lång, och kommer sig av att jag upplevt ett behov av att ändra referenspunkten för diskussionen om intonation och tonalitet. Avhandlingen öppnar för ett nytt forskningsfält, på samma gång som den förhoppningsvis inspirerar till att på nytt studera redan känt material. Genom att verka för stilbeskrivningar som förenar etnografiska perspektiv med kroppslig sångerfarenhet och empiriska ljudmätningar är min ambition att bidra till en bredare

förståelse för klang och tonalitet generellt, och folksång speciellt, som en samtids-relevant och estetiskt utmanande konstform.

Då mitt arbete inte enbart rör klang och tonalitet som fenomen, utan dessutom erbjuder ett vidare diskussionsunderlag för ontologiska conceptualiseringar är min slutsats att en ökad förståelse för sångarens intonation kan nås genom en multimodal performance-approach. Medan musikinstrument på olika sätt erbjuder stabila intonationsreferenser kan man föreställa sig oändliga intonationsvariationer för sångaren, långt bortom konventionell terminologi. Kunskapsluckan består av hur man tolkar den typ av intonation som inte låter sig beskrivas utifrån en modal eller funktionsharmonisk tonalitetsförståelse, utan att beteckna den som "ett misstag". Med denna processbaserade musiksyn bortom frekvensstabla intonationsreferenser, där människoröstens unika förutsättningar tolkas, utmanas tidigare tankar om abstrakta folkmusikaliska tonalitetsstrukturer. Denna radikalt annorlunda epistemologi placerar projektet i skärningspunkten mellan fyra av de fem samverkande akademierna inom Bernadotteprogrammet; Kungl. Musikaliska Akademien, Kungl. Vitterhetsakademien, Svenska Akademien och Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.

Fokus på idiomatiska sångbeskrivningar skapar en generell likhet via våra sjungande kroppar, vilket är intressant oavsett kulturella perspektiv. Även ur en interkulturell vinkel inbjuder intonationsstudier utifrån kroppsliga sångupplevelser, kombinerade med musikaliskt beteende, till vidare tolkningar än utgångspunkten att ljud filtreras genom olika abstrakta kulturella tonala system. Mitt bidrag är ett försök att bredda ett fält som länge tycks ha lästs genom ett förromantiskt filter.

Jag har inom Bernadotteprogrammet gått vidare och undersökt långt fler inspelningar med den Multimodala Modellen än jag gjorde inom ramen för avhandlingen. Detta har inbegripit såväl talad som sjungen poesi inom andra lager av min egen kultur, exempelvis har jag tillsammans med professor i litteraturvetenskap Daniel Möller analyserat ett urval av Gunnar Ekelöfs inläsningar av sina egna dikter. Jag har också samarbetat med andra forskare kring exempel från geografiskt avlägsna sångtraditioner (tex Indien, Rwanda, Israel, Sardinien, Georgien, Bhutan, Nordamerika). Jag menar att ett fokus på kroppsliga aspekter av de expressiva nivåerna av tradition kan bidra till att övervinna den moderna splittringen av kulturuttryck som något som produceras respektive konsumeras.

Projektets fortlöpande redovisning

Eftersom jag är både utövare och teoretiker pratar jag aldrig forskning utan att samtidigt sjunga (och sjunger nästan aldrig utan att samtidigt prata forskning). Detta har gjort att projektet i olika form förmedlats i ett tiotal konserter och konsertinslag, inklusive Folkemusikkscena på Rauland, Norge, våren 2023 med Nathan Bissette, och Smålands Akademis 30 årsjubileum, Växjö, hösten 2023 med deras stipendiat Marie Länne Persson. Mer än ett tiotal workshops i intonation, sång och tonalitet via Svenska Kyrkan. Fyra artiklar avsedda för publicering nationellt och internationellt.

Delresultat från studien presenterade jag vid föreläsning hos Svenskt Visarkiv, Stockholm, vintern 2024, samt Nordhymn/Öppet Nordiskt Koralseminarium, Uppsala/Lund, våren 2024. Jag deltog som enda nordbo i konferensen Analytical Approaches to World Musics (AAWM24), Bologna, Italien, sommaren 2024, med forskare från hela världen, och medverkade i en specialpanel om klang.

Under hösten 2024 kommer jag att undervisa deltagare ur Svenska kyrkans gosskör förening i Skara domkyrka, samt presentera mina resultat på International Council for Traditions of Music and Dance Nordic-Baltic Network Conference, Helsingfors, Finland.

Tillsammans med min forskarkollega Helen Rossil har jag återstartat Nordiskt forskarnätverk för vokal folkmusik (NOFOVOFO) efter att det vilat i många år. Vi bjuder in musikutövare, musikutövare, musikutövare, litteraturvetare och utövare från hela Norden till ett seminarium på Linnéuniversitetet i Växjö samt Smålands Musikarkiv i november 2024. Bernadotteprogrammets interdisciplinära sammanhang har i samråd med ledamöter från de olika akademierna bidragit till att bredda detta nätverks sammansättning.

Min avhandling finns nu på flera stora arkiv och bibliotek i Norden, inklusive Svenskt Visarkiv, Institutet för språk och folkminnen, Uppsala, Folkmusikens hus, Rättvik, Carolina Rediviva, Uppsala universitet, Lunds universitet, Arne Bjørndals samling vid universitetet i Bergen, Universitetet i Sørøst-Noreg, Rauland, Linnéuniversitetet samt Smålands Musikarkiv i Växjö.

Bernadottestipendiet har varit till ovärderlig hjälp för att bredda mitt akademiska nätverk, i Sverige såväl som utomlands. Då jag framför allt har bedrivit mina studier i Norge och Skottland har stipendiet gett mig möjlighet att lära av alla nya teoretiker och utövare jag mött och fördjupa de kontakter jag redan hade inom mitt forskningsområde. Jag vill särskilt tacka Gunnar Ternhag, Pia Bygdéus och Magnus Gustafsson från Kungliga Musikaliska Akademien, och Mats Malm och Tomas Riad från Svenska Akademien för ovärderligt stöd. Jag vill även tacka Kungl. Gustav Adolfs

Akademien för svensk folkkultur och Stiftelsen Birgit och Erik Björkmans fond till Tobias Norlinds minne för resestipendium. Förhoppningsvis har jag genom mina rön kunnat bidra till ett ömsesidigt kunskapsutbyte, eftersom min forskning är gränsöverskridande och kombinerar utövande och teori inom flera fält. Tack vare Bernadotteprogrammets akademiers olika kapaciteter har jag i bästa fall kunnat lämna ett litet bidrag till interdisciplinär utveckling inom detta spännande forskningsområde.

Referenser i urval

Asplund, Johan, 1988: *Om undran inför samhället*, (Lund: Grahns Boktryckeri Argos).

Bjurström, Erik & Bakken, Bjørn T 2022: 'Dynamic Decision Making Under Uncertainty: A Brehmerian Approach', *Journal of Behavioural Economics and Social Systems*, Volume 4, no. 2, pp. 55 -70.

Davidson, D. 1997: *Seeing through language*. In J. Preston (Ed.), *Thought and language*, (Cambridge: Cambridge University Press), pp. 15–27.

Fillmore, John Comfort 1895: *What do Indians Mean to Do When They Sing and How Far Do They Succeed?*, *The Journal of American Folk-lore*, 8 (29), pp. 138–142.

Geijer, Erik Gustaf 1814: "Inledning", *Svenska Folk-Visor från Fortiden* Vol. I, lxxvii-lxxviii.

Haeffner, Johann Christian Friedrich 1818: 'Anmärkningar över gamla nordiska sången.', *Svea: Tidskrift för vetenskap och konst*, Vol. 1 (Uppsala), 78-92.

Jersild, Margareta 2009: *Frasen som formel - spår av en gammal variationsteknik?*, i Halskov Hansen, Lene, Ressem, Astrid Nora, & Åkesson, Ingrid (red): *Tradisjonell sang som levende prosess. Nordiska studier i stabilitet og forandring, gjentagelse og variasjon*, (Oslo: Novus AS), pp. 181-196.

Johansson, Gunn & Sahlin, Nils-Eric (2015). Särtryck ur Årsbok, Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. <[www.vitterhetsakademien.se/download/](http://www.vitterhetsakademien.se/download/18.2d6c6cbb1702e00f745cdfd3/1582035816917/Brehmer.pdf)

18.2d6c6cbb1702e00f745cdfd3/1582035816917/Brehmer.pdf>, Stockholm.

Jonzon, Kristin, 2023: *Tuning the Human Voice: A New Model of Tonality Based on the Voices of Northern Singers, Past and Present*, PhD Thesis, The Elphinstone Institute, The University of Aberdeen.

Krumhansl, Carol L., Toivanen, Pekka, Eerola, Tuomas, Toiviainen, Petri, Järvinen, Topi, Louhivuori, Jukka 2000: *Cross-cultural music cognition: cognitive methodology applied to North Sami yoiks*, Elsevier, *Cognition* 76, pp. 13- 58.

Levy, Morten 1973: *On the problem of Defining Musical Units. Proceedings of the 1st International Congress on Semiotics of Music, Belgrade*, Pesaro: Centro di Iniziativa Culturale, ed. by Gino Stefani, pp. 135-49.

Marandola, Fabrice 2014: *Expressiveness in the Performance of Bedzan Pygmies' Vocal Polyphonies. When the Same is Never the Same*, i Fabian, Dorottya Timmers, Renee and Schubert, Emery (red): *Expressiveness in music performance: Empirical approaches across styles and cultures*, (Oxford Scholarship Online), pp. 201-217.

Marjeh, R., Harrison, P.M.C., Lee, H. et al. 2024: *Timbral effects on consonance disentangle psychoacoustic mechanisms and suggest perceptual origins for musical scales*. *Nat Commun* 15, Article number: 1482.

Merleau-Ponty, Maurice 2014: *Phenomenology of Perception*. (Milton Park: Routledge).

Phillips, Elizabeth, & Brown, Steven, 2022: *Vocal imprecision as a universal constraint on the structure of musical scales*, i *Nature Scientific Reports*, 12, Article number: 19820.

Riad, Tomas 2013: *The Phonology of Swedish*, (Oxford University Press).

Sundberg, Johan 2001: *Röstlära. Fakta om rösten i tal och sång*, (Stockholm:Proprius).

Swedenborg, Emanuel 2007: *Om darrningar*, inledning och kommentarer David Dunér, (Ellerströms förlag).

Toelken, Barre 2003: *Epilogue: "Gleaning" and the Active Audience*, i *Anguish Of Snails - Native American Folklore in the West* (University Press of Colorado, Utah State University Press).

Walden, Daniel, 2019: *Pitch vs. Timbre*, i Dolan, Emily and Rehding, Alexander (red): *The Oxford Handbook of Timbre* (Oxford University Press) pp. 641-675.

Wittgenstein, Ludwig 1998:, *Tractatus Logico-Philosophicus*, (Mineola: Dover Publications).